

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายการบังคับคดีแพ่งโดยการอายัดสิทธิเรียกร้อง

3.1 มาตรการทางกฎหมายการบังคับคดีแพ่งในกรณีที่เป็นหนี้เงินในประเทศไทย

ส่วนนี้ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอเกี่ยวกับวิธีการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าเมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะบังคับคดีต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยการบังคับคดีแบ่งออกเป็น ส่วนๆ ดังนี้

3.1.1 ผู้มีอำนาจขอให้บังคับคดี

เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชนะคดี กฎหมายเปลี่ยนสถาน คู่ความฝ่ายนั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีอำนาจบังคับคดี¹ และเปลี่ยนสถานะคู่ความฝ่ายที่แพ้คดี เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา กรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิบังคับคดีได้ภายในระยะเวลา 10 ปี นับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา หรือ คำสั่ง¹

ดังนั้น การที่บุคคลใดจะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องดูเนื้อความในคำพิพากษาว่า ศาล มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้บุคคลใดเป็นผู้ชนะคดี² บุคคลนั้นก็จะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งเจ้าหนี้ ตามคำพิพากษาไม่จำเป็นจะต้องเป็น โจทก์เท่านั้น อาจเป็นบุคคลอื่นก็ได้ เช่น ศาลพิพากษายกฟ้อง โจทก์โดยให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความแทนจำเลย จำเลยก็เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ในส่วนของค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความ แต่ถ้าศาลมีคำพิพากษายกฟ้องและให้ค่าฤชาธรรมเนียม เป็นพิบ ก็จะไม่มีการคู่ความฝ่ายใดเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หรืออาจกล่าวได้ว่าเจ้าหนี้ตามคำ พิพากษาซึ่งเป็นผู้มีอำนาจขอให้บังคับคดี ได้แก่

1) โจทก์ เมื่อศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี โจทก์ก็มีสิทธิบังคับคดีแก่จำเลยตามคำ พิพากษาได้

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271.

² พิพัฒน์ จักรางกูร. (2546). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและ การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ. หน้า 63-65.

2) จำเลย เมื่อศาลพิพากษายกฟ้อง โจทก์ และให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความแก่จำเลย จำเลยก็เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความ

3) ผู้ร้องขัดทรัพย์ เมื่อมีผู้ร้องขัดทรัพย์ว่าทรัพย์ที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำเข้าพนักงานบังคับคดีไปยึดมิใช่ทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หากศาลมีคำสั่งให้ถอนการยึดทรัพย์และมีคำสั่งเพิ่มเติมให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชำระค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความแทนผู้ร้องขัดทรัพย์ ผู้ร้องขัดทรัพย์ก็เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความ

4) ผู้ชนะคดีในกรณีศาลไต่สวนคำร้อง เมื่อศาลมีคำสั่งตามคำร้องนั้น โดยศาลมีคำสั่งเพิ่มเติมให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชำระค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความแทนผู้ร้อง ผู้ร้องก็เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเฉพาะในส่วนค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความ เช่น เจ้าหนี้ที่ยื่นคำร้องเป็นเจ้าหนี้นุริมสิทธิ์หรือเจ้าหนี้จำนอง ตามมาตรา 289 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หากโจทก์หรือจำเลยคัดค้าน และศาลมีคำสั่งให้ผู้ร้องได้รับชำระหนี้ในฐานะเจ้าหนี้นุริมสิทธิ์หรือเจ้าหนี้จำนอง ศาลจะต้องสั่งในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความด้วย ซึ่งเจ้าหนี้นุริมสิทธิ์หรือเจ้าหนี้จำนองก็เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความ

แต่ถ้าบุคคลใดมิได้เป็นเจ้าตามคำพิพากษาก็ไม่สามารถขอให้บังคับคดีได้ เช่น คดีที่ศาลพิพากษายกฟ้อง ให้ค่าฤชาธรรมเนียมเป็นพับ หรือคู่ความทุกฝ่ายทำสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยคู่ความไม่คิดใจเรียกร้องสิ่งใดต่อกัน ทั้งสองกรณีจะเห็นได้ว่าผลของคำพิพากษามีอะไรให้บังคับคดีต่อกัน คดีนั้นก็จะมีไม่มีการบังคับคดี หรือกรณีที่บุคคลภายนอกเป็นผู้รับประโยชน์จากการที่คู่ความทำสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยโจทก์จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับทรัพย์นั้นอีก โจทก์และบุคคลภายนอกก็มีใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะร้องขอให้บังคับคดีได้ เพราะโจทก์ไม่ได้รับประโยชน์ใดๆ จากคำพิพากษา ส่วนบุคคลภายนอกมิใช่คู่ความในคดีจึงมิใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหากจำเลยไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษามูลคดีภายนอกจะต้องฟังจำเลยเป็นคดีขึ้นใหม่ แต่ถ้าโจทก์มีส่วนได้เสียโดยตรงกับทรัพย์นั้นร่วมกับบุคคลภายนอก โจทก์ก็สามารถขอให้บังคับจำเลยปฏิบัติตามคำพิพากษตามขอมนั้นได้ บุคคลภายนอกแม้ว่าจะได้รับประโยชน์จากคำพิพากษตามขอมก็ถือว่าเป็นบุคคลภายนอกคดี หากโจทก์หรือจำเลยไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความบุคคลภายนอกจะต้องฟ้องโจทก์หรือจำเลยเป็นคดีขึ้นใหม่

3.1.2 วิธีการบังคับคดี

ในการบังคับคดีนั้นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องบังคับคดีต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาภายในระยะเวลา 10 ปีนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่ง³ หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่บังคับคดีภายในระยะเวลา 10 ปีแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะไม่สามารถบังคับคดีได้อีกต่อไป

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271.

หากวันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาขณะคดี ลูกหนี้ตามคำพิพากษามาฟังคำพิพากษาหรือคำสั่ง ศาลจะกำหนดระยะเวลาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง และให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาลงลายมือชื่อไว้ แต่ในทางปฏิบัติโดยมากลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะไม่มาฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ดังนั้นกฎหมายจึงได้บัญญัติวิธีการแจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบคำพิพากษาหรือคำสั่ง และกำหนดให้เป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องออก “คำบังคับ” โดยเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่ต้องร้องขอ⁴ แต่ในทางปฏิบัติศาลจะไม่ออกคำบังคับทันที แต่จะรอให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายื่นคำขอให้ศาลออกคำบังคับ

“คำบังคับ” (Decree) เป็นคำสั่งของศาลที่สั่งลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยกำหนดวิธีที่จะปฏิบัติไว้ทั้งระยะเวลาและเงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่จำเป็น และกำหนดวิธีบังคับไว้ตอนท้ายว่าถ้าผู้ต้องบังคับไม่ปฏิบัติตาม ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์หรือถูกจับและจำขังดังที่บัญญัติไว้ในภาค 4 ลักษณะ 2 หมวด 2⁵

หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำบังคับ การบังคับคดีก็จะไม่เกิดขึ้น แต่ถ้าลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามระยะเวลาในคำบังคับ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดี (writ of execution) ซึ่งหมายบังคับคดี คือ คำสั่งของศาลที่ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา ในกรณีที่ศาลจะออกหมายบังคับคดีได้นั้น ศาลจะต้องออกคำบังคับก่อนเสมอ และกรณีที่ออกหมายบังคับคดีต้องเป็นกรณีที่ต้องดำเนินการทางเจ้าพนักงานบังคับคดี ถ้าไม่ใช่เรื่องที่จะต้องดำเนินการทางเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ไม่ต้องออกหมายบังคับคดี เช่น เจ้าหน้าที่ร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งจับกุมและกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยหมายบังคับคดีเป็นเรื่องที่กฎหมายรับรองสิทธิให้แก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา หากเจ้าหน้าที่มีความประสงค์จะบังคับคดีก็ต้องยื่นคำขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดี (หน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) ถ้าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่ขอต่อศาล ศาลก็ไม่ออกหมายบังคับคดีให้ ซึ่งศาลที่มีอำนาจในการออกหมายบังคับคดีนั้น คือ ศาลที่ได้พิจารณาและมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลชั้นต้น⁶

วิธีการที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 275 บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการโดยยื่นคำขอฝ่ายเดียว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 21 (3) ซึ่งคำขอฝ่ายเดียวกรณีนี้เป็นคำขอฝ่ายเดียวโดยเคร่งครัด เมื่อศาลได้รับคำขอดังกล่าวศาลสามารถมีคำสั่งได้ทันทีโดยไม่ต้องส่งสำเนาให้ลูกหนี้

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 272 และมาตรา 273.

⁵ ประพนธ์ ศาคะมาน. (2527). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา และการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์. หน้า 119.

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 302.

ตามคำพิพากษาคัดค้านก่อน และคำขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีจะต้องระบุข้อความให้ชัดเจนถึงคำพิพากษาหรือคำสั่ง ซึ่งขอให้มีการบังคับคดีจำนวนที่ยังมิได้ชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น และวิธีการที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องการให้ศาลออกหมายนั้น

ศาลจะออกหมายบังคับคดีให้แก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้ต่อเมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ทราบคำบังคับ และครบกำหนดเวลาตามคำบังคับแล้ว กล่าวคือ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ลงลายมือชื่อรับทราบคำบังคับไว้ในวันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีได้มาฟังคำพิพากษาหรือคำสั่ง และศาลได้ส่งคำบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ณ ภูมิลำเนาตามที่กฎหมายบัญญัติระยะเวลาตามคำบังคับได้ล่วงพ้นไปแล้ว และคำขอที่โจทก์ขอนั้นมีข้อความถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 275 เมื่อศาลพิจารณาว่าคำขอออกหมายบังคับคดีของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษารับแล้ว ศาลก็จะออกหมายบังคับคดีให้ทันที และศาลจะแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ เว้นแต่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะได้นำหมายบังคับคดีไปส่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอง หรือในกรณีที่ศาลออกหมายบังคับคดีให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาส่งมอบทรัพย์สิน กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ศาลต้องระบุเงื่อนไขแห่งการบังคับคดีลงในหมายบังคับคดีให้ชัดเจนว่าจะต้องปฏิบัติ อย่างไรตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 213 ซึ่งบัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามเพียงเท่าที่สภาพแห่งการบังคับคดีจะเปิดช่องให้ทำได้ทางศาล⁷ เช่น ศาลพิพากษาให้หย่าขาดจากกัน แต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ยอมไปจดทะเบียนหย่า ศาลก็ออกคำบังคับคำสั่งให้จำเลยไปจดทะเบียนหย่า หากจำเลยไม่ปฏิบัติตามคำบังคับให้ใช้คำพิพากษาของศาลแทนการแสดงเจตนาของจำเลย โดยไม่ต้องจับตัวจำเลยมากักขังแต่อย่างใด

จะเห็นได้ว่าศาลจะไม่ออกหมายบังคับคดีในทุกๆ เรื่อง แต่ต้องพิจารณาก่อนว่าหนี้ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องปฏิบัติตามนั้นจำเป็นต้องให้ศาลออกหมายบังคับคดีหรือไม่ ซึ่งจะต้องพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไปว่ามีเรื่องใดบ้างที่ศาลจะต้องออกหมายบังคับคดี

3.1.2.1 กรณีที่ศาลต้องออกหมายบังคับคดี

เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของศาล กฎหมายได้บัญญัติการบังคับคดีเอาไว้ 2 กรณี ได้แก่ กรณีที่ศาลพิพากษาให้ชำระหนี้เงิน และกรณีที่ศาลพิพากษาให้ขับไล่ หรือต้องรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างซึ่งมีวิธีการที่บังคับคดีแตกต่างกัน ดังนี้

1) กรณีที่การบังคับคดีให้ชำระหนี้เงิน

เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้เงินประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 บัญญัติให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรวบรวมเงินให้พอชำระหนี้ตาม

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276.

คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ซึ่งกระทำได้ 3 วิธี โดยวิธียึดทรัพย์สิน อาศัยสิทธิเรียกร้อง และขายทอดตลาด ทรัพย์สิน

1.1) การยึดทรัพย์สิน

การยึดทรัพย์สิน คือ การเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาไว้ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการตามกฎหมายให้บรรลุผลตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล โดยหน้าที่ในการนำยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เพราะเจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดทรัพย์สินเฉพาะที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอ้างว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น⁸ ดังนั้นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีหน้าที่สืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินอะไรบ้าง อยู่ที่ไหน ผู้ใดครอบครอง หากทรัพย์ดังกล่าวเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้

การยึดทรัพย์สินนั้น เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินอย่างใดของลูกหนี้ไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นจะยึดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีกไม่ได้⁹ ที่กฎหมายบัญญัติห้ามยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซ้ำนั้นเฉพาะกรณีที่การยึดทรัพย์สินในคดีแรกเป็นการยึดทรัพย์สินโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่านั้น หากการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นการยึดโดยเจ้าพนักงานอื่น เช่น เจ้าพนักงานตามประมวลรัษฎากร กฎหมายก็ไม่ห้ามให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ รวมถึงกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินไว้ชั่วคราวก่อนพิพากษา หากต่อมาศาลในคดีนี้มีคำพิพากษาหรือศาลในคดีอื่นมีคำพิพากษาก่อนคดีนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีนี้หรือคดีอื่นก็สามารถยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซ้ำได้

ส่วนวิธีการยึดทรัพย์สินนั้น แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

(1) การยึดเอกสาร หรือสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง กล่าวคือ ในการยึดเอกสารและสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง¹⁰ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องแสดงหมายบังคับคดีต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษา ถ้าไม่ปรากฏตัวลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องแสดงหมายบังคับคดีต่อบุคคลที่อยู่ในสถานที่นั้น โดยให้เจ้าพนักงานบังคับคดีนำเอกสารหรือสังหาริมทรัพย์มาไว้ โดยจะนำมาเก็บไว้ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีหรือศาล หรืออาจจะมอบหมายให้บุคคลที่สมควรดูแลรักษาไว้ เช่น ผู้ดูแลทรัพย์สิน หรือผู้ที่ครอบครองทรัพย์สินนั้นแทนลูกหนี้ตามคำพิพากษา (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ร่วมกันกำหนดค่าดูแลทรัพย์สินนั้น) โดยเมื่อยึดทรัพย์แล้วเจ้าพนักงาน

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 283 วรรคแรก.

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคแรก

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303

บังคับคดีก็ต้องแสดงให้เห็นว่ามีการยึดทรัพย์แล้ว โดยประจักษ์แจ้งตามวิธีที่เห็นสมควร เช่น ประทับตราที่ทรัพย์สินนั้น ปิดประกาศยึดทรัพย์ไว้ที่ตั้งทรัพย์ เช่น ปิดประกาศยึดทรัพย์ที่ประตูบ้านว่า ได้ยึดสังหาริมทรัพย์อะไรบ้าง เป็นต้น

หลังจากนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะแจ้งการยึดนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบในกรณีที่ถูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่อยู่ในสถานที่นั้น ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาอยู่ด้วยในขณะที่เจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์สินและได้ลงลายมือชื่อรับทราบไว้ เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ไม่ต้องแจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบอีก และต้องปิดประกาศแจ้งการยึดทรัพย์ ณ ที่ตั้งของสถานที่ทรัพย์นั้นอยู่ หรือในกรณีที่บุคคลภายนอกครอบครองทรัพย์นั้น ก็แจ้งการยึดไปที่ภูมิลำเนาของบุคคลภายนอกที่ครอบครองทรัพย์นั้นอยู่

(2) กรณีการยึดอสังหาริมทรัพย์ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องนำเอาหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์สินนั้น เช่น โฉนดที่ดิน โฉนดแผนที่ โฉนดراجอง ไปได้สวน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์มาและฝากไว้ ณ สถานที่ใดหรือแก่บุคคลใดตามที่เห็นสมควร โดยในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเก็บไว้ที่กรมบังคับคดีเพื่อความสะดวกแก่ผู้ซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดีจะสามารถมาขอรับเอกสารสำคัญ สำหรับทรัพย์สินนั้นเพื่อการโอนกรรมสิทธิ์ที่สำนักงานที่ดินต่อไป แต่ถ้าอสังหาริมทรัพย์นั้นไม่มีหนังสือสำคัญหรือหนังสือสำคัญสูญหาย เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะยึดโดยใช้สำเนาเอกสารดังกล่าว และถือว่าเพียงพอสำหรับการยึดอสังหาริมทรัพย์แล้ว หลังจากที่เจ้าพนักงานบังคับคดีนำหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์สินมาไว้แล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องแจ้งการยึดอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ รวมถึงบุคคลที่มีชื่อปรากฏอยู่ในสารบัญจดทะเบียนว่าที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ได้ถูกยึดไว้แล้ว เช่น คู่สมรส (กรณีที่ทรัพย์เป็นสินสมรส เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบจากการที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแจ้งให้ทราบขณะนำยึด) ผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วม เจ้าหนี้จำนองหรือเจ้าหนี้บริมสิทธิ¹¹ และต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานที่ดินทราบด้วยเพื่อให้บันทึกการยึดไว้ในทะเบียน¹²

หากผู้มีส่วนได้เสียเห็นว่าทรัพย์สินที่ได้มีการยึดนั้น มิใช่ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินนั้นก็อาจร้องขอขัดทรัพย์ได้ก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะขายทอดตลาดทรัพย์นั้น¹³ เช่น เจ้าของกรรมสิทธิ์ ผู้มีสิทธิครอบครอง (ผู้เช่าซื้อ ผู้ขายฝาก)

เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้นำยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อขายทอดตลาดแล้ว กฎหมายบัญญัติให้ทรัพย์ที่ยึดและเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดอยู่ในอำนาจของ

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289.

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 304.

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288.

เจ้าพนักงานบังคับคดี¹⁴ ดังนั้นลูกหนี้จึงไม่สามารถโอนหรือเปลี่ยนแปลงสิทธิในทรัพย์สินที่ถูกยึด มาภายหลังที่ทำการยึดไว้แล้ว หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาโอนหรือเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินที่ถูกยึด การ โอนหรือเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่สามารถใช้ยื่นแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเจ้าพนักงานบังคับคดี ใดๆ¹⁵

กรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาโอนทรัพย์สินไปให้บุคคลภายนอกไปก่อนที่ ทรัพย์สินจะถูกยึดก็ตาม ซึ่งการโอนทรัพย์สินมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย แต่หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เห็นว่าการโอนนั้นทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเสียเปรียบ¹⁶ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะขอให้เจ้าพนักงาน บังคับคดียึดทรัพย์สินนั้น และให้ผู้รับโอนทรัพย์สินจากลูกหนี้ตามคำพิพากษามาร้องจัดทรัพย์ เพื่อที่ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะได้ยกประเด็นเรื่องการโอนทรัพย์สินโดยฉ้อฉลขึ้นต่อสู้ และเมื่อศาลได้สวน แล้วเห็นว่าเป็นการโอนโดยฉ้อฉลจริง ศาลก็จะมีการคำสั่งชำระจัดทรัพย์ ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะ นำทรัพย์ออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาจ่ายให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป

ดังนั้นในการยึดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดี ผู้มีส่วนได้เสียในการ บังคับคดี ได้แก่ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ผู้ร้องจัดทรัพย์¹⁷ เจ้าหนี้จำนองหรือ เจ้าหนี้บูรณสิทธิ¹⁸ เจ้าหนี้ผู้ขอเฉลี่ยทรัพย์¹⁹ ผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วม คู่สมรส (กรณีที่ทรัพย์สินนั้นเป็น สินสมรส) ผู้ดูแลทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึด (เช่น เจ้าพนักงานบังคับคดีและเจ้าหนี้ตามคำ พิพากษา กำหนดจำนวนเงินค่าดูแลทรัพย์สินที่ถูกขังน้อยเกินไป) บุคคลภายนอกที่ถูกเจ้าหนี้ตามคำ พิพากษาอ้างว่ารับโอนทรัพย์สินจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยฉ้อฉล เป็นต้น

1.2) การอายัดสิทธิเรียกร้อง

การอายัดสิทธิเรียกร้อง คือ การที่ศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีสั่งให้ บุคคลภายนอกมิให้โอนทรัพย์สินหรือชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ให้ชำระแก่เจ้าพนักงาน บังคับคดี โดยสิทธิเรียกร้องที่อายัดได้ เช่น สิทธิเรียกร้องในเงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิได้รับ สิทธิเรียกร้องให้บุคคลภายนอกส่งมอบทรัพย์สิน หรือสิทธิเรียกร้องอย่างอื่น แต่มีสิทธิเรียกร้อง บางอย่างมีข้อจำกัดในการอายัดสิทธิเรียกร้อง เช่น เบี้ยเลี้ยงชีพและเงินรายได้หากรวมกันแล้วไม่เกิน หนึ่งหมื่นบาท เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ และเบี้ยหวัดของข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐบาล

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 279 วรรคแรก และวรรคสอง.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 305 (1) วรรคแรก.

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 237.

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288.

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289.

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290.

เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ค่าชดใช้ เงินสงเคราะห์ รวมกันแล้วไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท และเงินค่าอุปการะเลี้ยงดู สงเคราะห์ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับ ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นคนกำหนดจำนวนเงินที่อายัดเอง หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่พอใจการกำหนดจำนวนเงินของเจ้าพนักงานบังคับคดี ลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็อาจร้องคัดค้านต่อศาลได้²⁰

การอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น หากสิ่งของของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก หรือในกรณีที่ลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องเหนือบุคคลภายนอก และคำสั่งของศาลในหมายบังคับคดีระบุให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจอายัดสิทธิเรียกร้องได้ คำสั่งอายัดของเจ้าพนักงานบังคับคดีถือว่าเป็นคำสั่งอายัดของศาล²¹ ดังนั้นหากลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเรียกร้องต่อบุคคลภายนอกให้ชำระเงินจำนวนหนึ่งหรือเรียกให้บุคคลภายนอกส่งมอบสิ่งของ เจ้าพนักงานบังคับคดีก็สามารถอายัดได้ แต่ถ้าในหมายบังคับคดีไม่ได้ระบุไว้ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจอายัด เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องยื่นคำร้องให้ศาลออกหมายอายัด และเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องนำส่งหมายนั้นให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาและบุคคลภายนอก ซึ่งคำสั่งอายัดนั้นจะต้องระบุห้ามลูกหนี้ตามคำพิพากษาจำหน่ายสิทธิเรียกร้องตั้งแต่ขณะที่ได้ส่งคำสั่งนั้นให้ และมีข้อห้ามบุคคลภายนอกไม่ให้ชำระเงินหรือส่งมอบสิ่งของให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ให้ส่งมอบแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีแทนภายในเวลากำหนดไว้ในคำสั่ง²²

การที่บุคคลภายนอกจะปฏิเสธหรือโต้แย้งสิทธิเรียกร้องนั้น บุคคลภายนอกจะต้องปฏิเสธหรือโต้แย้งเกี่ยวกับหนี้ที่เรียกร้อง เช่น บุคคลภายนอกปฏิเสธว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีสิทธิเรียกร้องเหนือบุคคลภายนอกหนี้ระงับไปแล้ว หนี้ขาดอายุความ รวมถึงผู้ทรงสิทธิเรียกร้องที่แท้จริง ในกรณีที่ศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีอายัดไปหาลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้โอนสิทธิเรียกร้อง โดยจะต้องยื่นคำคัดค้านก่อนที่จะมีการจ่ายเงินให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อมีการคัดค้านแล้วให้ศาลได้สวน หากศาลเห็นว่าหนี้ที่เรียกร้องมีอยู่จริงก็ให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลภายนอกปฏิบัติตามคำสั่งอายัด แต่ถ้าศาลเห็นว่าหนี้นั้นไม่มีอยู่จริง ก็ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายชื่อบุคคลภายนอกออกไป กรณีที่บุคคลภายนอกไม่คัดค้าน หรือคัดค้านแล้วแต่ศาลเห็นว่าหนี้ที่เรียกร้องมีอยู่จริง เมื่อบุคคลภายนอกไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือคำสั่งศาล เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเหนือบุคคลภายนอก และดำเนินการเสมือนหนึ่งว่าบุคคลภายนอกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา หากบุคคลภายนอกไม่ปฏิบัติตามคำสั่งอายัดและค่าแห่งสิทธิเรียกร้องซึ่งอายัดไว้ต้องเสื่อมเสียไปเพราะความผิดของ

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 (2) (3) และมาตรา 286.

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 310 ทวิ และมาตรา 311 วรรคหนึ่งและวรรคสอง.

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 311 วรรคสี่.

บุคคลภายนอกเนื่องจากไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ไม่ว่าเพราะประการใดๆ บุคคลภายนอกจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเพื่อความเสียหายใดๆ ด้วย²³

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้อายัดสิทธิเรียกร้องไปถึงลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่สามารถโอนหรือเปลี่ยนแปลงสิทธิไปให้แก่บุคคลอื่นได้ หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาโอนหรือเปลี่ยนแปลงสิทธิดังกล่าวจะนำมาใช้ยื่นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้²⁴

ดังนั้น ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีในส่วนของกรออายัดทรัพย์สิน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง (ลูกหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา) ผู้ทรงสิทธิเรียกร้องที่แท้จริง เป็นต้น

1.3) การจำหน่ายทรัพย์สิน

การจำหน่ายทรัพย์สินนั้นจะแบ่งเป็น 2 กรณี คือ การจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดมา และการจำหน่ายทรัพย์สินที่ได้มาจากการอายัด โดยจะอธิบายเป็นลำดับดังนี้

(1) เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องนำทรัพย์สินมาขายทอดตลาด เพื่อนำเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา โดยในการขายทรัพย์สินนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวด้วยวิธีการขายทอดตลาดเท่านั้น จะขายด้วยวิธีอื่นไม่ได้ เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นจะมีสภาพเป็นของสด เสี่ยงง่าย เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงจะมีอำนาจขายทรัพย์สินได้ทันที²⁵ การขายทอดตลาดนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน²⁶ เมื่อศาลได้รับคำขอจากเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว ศาลจะอนุญาตให้ขายทอดตลาดได้ทันที เว้นแต่มีผู้คัดค้านการขายทอดตลาด หรือเมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีรายได้ประจำปีจากอสังหาริมทรัพย์ หรือการประกอบอุตสาหกรรมพาณิชย์กรรมหรือกิจกรรมอาจเพียงพอที่จะชำระหนี้ตามคำพิพากษา²⁷ หรือเมื่อมีเหตุให้ต้องถอนการบังคับคดี เช่น ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำเงินมาชำระต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีครบถ้วน เป็นต้น ศาลก็จะมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นๆ

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 312.

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 314 (1).

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 308 วรรค 2.

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 306 วรรคแรก.

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 307 วรรคแรก.

เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องแจ้งคำสั่งศาลและแจ้งวันขายทอดตลาดให้แก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินนั้น เช่น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ที่ศาลมีคำสั่งให้เฉลี่ยทรัพย์สิน²⁸ บุคคลที่มีชื่อปรากฏอยู่ในสารบาญจทะเบียน เช่น เจ้าหนี้จำนอง เจ้าหนี้บริมสิทธิ์ ผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วม คู่สมรส (กรณีที่ทรัพย์สินนั้นเป็นสินสมรส) เป็นต้น และปิดประกาศขายทอดตลาดไว้โดยเปิดเผย ณ สถานที่ที่จะขายในประกาศขายทอดตลาดจะต้องแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะขาย วัน เวลา และสถานที่ที่จะขาย ข้อสัญญาแห่งการขาย กำเตือน และเงื่อนไขการชำระเงิน ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่แจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบถึงวันขายทอดตลาดผู้มีส่วนได้เสียอาจร้องเพิกถอนการขายทอดตลาดได้ตามมาตรา 306 แต่ต้องคัดค้านภายใน 15 วันนับจากวันที่ทราบ แต่ต้องก่อนการบังคับคดีเสร็จสิ้นลง²⁹ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดได้ต่อเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาอย่างน้อย 15 วันนับแต่วันที่ยึด³⁰

ในการขายทอดตลาดนั้น กฎหมายบัญญัติถึงข้อบังคับที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องปฏิบัติไว้³¹ กล่าวคือ ถ้าทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดมีหลายสิ่งให้แยกขายทีละสิ่งต่อเนื่องกันไป เว้นแต่สังหาริมทรัพย์ซึ่งมีราคาเล็กน้อยให้รวมขายเป็นกองๆ ได้เสมอ และเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจจัดสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์สองสิ่งหรือกว่านั้นขึ้นไป รวมขายไปด้วยกันได้ ในเมื่อเป็นที่คาดหมายได้ว่าเงินรายได้ในการขายจะเพิ่มขึ้นเพราะเหตุนั้น ในการขายอสังหาริมทรัพย์รายใหญ่ และทรัพย์สินนั้นอาจแบ่งแยกออกได้เป็นตอนๆ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจขายทรัพย์สินนั้นเป็นตอนๆ ได้ในเมื่อเป็นที่คาดหมายได้ว่าเงินรายได้ในการขายทรัพย์สินบางตอนจะเพียงพอแก่การบังคับคดี หรือว่าเงินรายได้ทั้งหมดจะเพิ่มขึ้นเพราะเหตุนั้น แต่ถ้าในการขายทรัพย์สินหลายสิ่งด้วยกัน เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจกำหนดลำดับที่จะขายทรัพย์สินนั้น ซึ่งหากบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีไม่เห็นด้วยกับวิธีการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจต้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแก้ไข โดยรวมหรือแยกทรัพย์สิน หรือขอให้แก้ไขลำดับการขายทรัพย์สิน หากเจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งยกคำร้องของบุคคลดังกล่าว บุคคลนั้นสามารถร้องต่อศาลภายใน 2 วันนับแต่วันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีปฏิเสธ เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งชี้ขาดในเรื่องนั้น คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด และให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเลื่อนการขายไปจนกว่าศาลจะได้มีคำสั่ง หรือจนกว่าจะได้พ้นระยะเวลานานเรื่องขึ้นสู่ศาลได้

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290.

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 วรรคแรก วรรคสอง และวรรคสาม.

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 308 วรรคแรก.

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309.

ถ้าการขายทอดตลาดปรากฏว่าราคาทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดราคาต่ำเกินสมควร กฎหมายบัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีคัดค้านว่าราคาดังกล่าวเกินสมควรได้ ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะเลื่อนการขายทอดตลาดออกไป³² และจะนำทรัพย์สินมาขายทอดตลาดใหม่ภายใน 30 วัน หากในการขายทอดตลาดครั้งต่อไปไม่มีผู้ให้ราคาสูงกว่าผู้เสนอราคาสูงสุดในการขายทอดตลาดครั้งก่อน เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะเคาะไม้ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดเดิม แต่หากมีผู้ให้ราคาสูงกว่าผู้ซื้อเดิม เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะเคาะไม้ขายทอดตลาดให้แก่ผู้ให้ราคาสูงสุด แต่ถ้าหลังจากขายทอดตลาดเสร็จสิ้นแล้ว เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีเห็นว่าราคาที่ไต่จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินมีจำนวนต่ำเกินสมควร และการขายทอดตลาดทรัพย์สินเกิดจากการคบคิดกันฉ้อฉลในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในการเข้าสู่ราคาหรือความไม่สุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติหน้าที่ บุคคลดังกล่าวอาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้มีการสั่งเพิกถอนการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้น³³

(2) การขายทรัพย์สินที่ได้มาจากการอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

การขายทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ในวัน ถ้าเป็นพันธบัตร และหลักทรัพย์ที่เป็นประกัน ซึ่งเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (ออกให้แก่ผู้ถือหรือออกในนามของลูกหนี้ตามคำพิพากษา) เจ้าพนักงานบังคับคดีจะร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตให้จำหน่ายสิ่งเหล่านั้นตามราคาการขานราคาในวันที่ขาย หากสิ่งเหล่านั้นได้มีรายการขานราคากำหนดไว้ ณ สถานที่แลกเปลี่ยน หรือจะขายโดยวิธีขายทอดตลาด ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีมิได้ทำคำขอให้จำหน่ายสิ่งเหล่านั้นตามรายการขานราคาในวันที่ขาย เช่นว่านั้นหรือคำขอกฎยกเสียให้ขายสิ่งเหล่านั้นโดยวิธีขายทอดตลาด ในกรณีที่เป็นตราสารเปลี่ยนมือให้เจ้าพนักงานบังคับคดีร้องขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้จำหน่ายตามราคาที่ปรากฏในตราสารหรือราคาต่ำกว่านั้น ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดถ้าศาลตั้งขาคำขอให้นำตราสารนั้นออกขายทอดตลาด หรือถ้าเป็นสิทธิเรียกร้องอื่นๆ นอกจากที่กำหนดไว้ในมาตรา 310 ทวิ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีร้องขอให้ศาลออกหมายเรียกบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบในการชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องนั้นๆ ให้มาศาล ถ้าบุคคลนั้นมาศาลและยินยอมชำระหนี้ให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีให้ศาลจรรยาจนไว้ ถ้าบุคคลนั้นไม่มาศาล หรือไม่ยินยอมชำระหนี้ดังกล่าวมาแล้ว เมื่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาร้องขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ฟ้องตามเอกสารที่ได้ยึดนั้น และถ้าศาลพิพากษาใน

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ทวิ.

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ทวิ วรรคสอง.

ที่สุดให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเป็นผู้ชนะคดี เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบจำนวนเงินที่รับชำระหนี้ด้วย³⁴

ดังนั้น ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีในชั้นการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา คู่สมรสของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (กรณีทรัพย์นั้นเป็นสินสมรส) ผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วม เจ้าหน้าที่จำนอง เจ้าหน้าที่ผู้ทรงบุริมสิทธิ เจ้าหน้าที่ผู้ขอเฉลี่ยทรัพย์ เป็นต้น

3.1.2.2 กรณีที่บังคับให้ขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมบริวาร หรือกรณีต้องรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกจากที่พิพาท

ตั้งแต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 การฟ้องขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมบริวาร หรือกรณีต้องรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกจากที่พิพาท ไม่สามารถใช้วิธีการออกหมาย หมายบังคับคดีได้ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะต้องขอให้ศาลออกหมายจับตามคำพิพากษามากักขัง ซึ่งศาลจะออกหมายเรียกลูกหนี้ตามคำพิพากษามาสอบถาม ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มาในวันนัดโดยไม่แจ้งเหตุอันควร หรือมาศาลแต่ไม่สามารถแสดงเหตุอันสมควรในการไม่ปฏิบัติตามคำบังคับได้ ศาลจึงจะออกหมายจับลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ปัจจุบันพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2527 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 296 ทวิ ถึงมาตรา 296 สัตต ให้ขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมบริวาร หรือกรณีต้องรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกจากที่พิพาทให้เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดี ดังนั้นหากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำบังคับคดีให้จัดการให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะต้องยื่นคำขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดีเพื่อดังเจ้าพนักงานบังคับคดีให้จัดการให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเข้าครอบครองทรัพย์สินพิพาท ซึ่งทรัพย์ที่อยู่ในอำนาจที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะขับไล่ หรือรื้อถอนได้นั้น ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ ที่อยู่อาศัย และทรัพย์ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาครอบครอง เช่น แพงลอย

เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจดำเนินการขับไล่หรือรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างได้อยู่ 3 กรณี กล่าวคือ

(1) หากไม่มีบุคคลใดอาศัยอยู่ กฎหมายบัญญัติให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมอบทรัพย์สินให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเข้าครอบครองได้ทันที และถ้าจำเป็นให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีทำลายสิ่งกีดขวางอันเป็นอุปสรรคในการที่จะจัดการได้ตามสมควร ถ้ายังมีทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอยู่ในทรัพย์พิพาท เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจมอบให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษารักษาไว้ หรือขนย้ายไปเก็บ ณ สถานที่ใด โดยลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องทำบัญชีสิ่งของไว้และแจ้ง หรือประกาศให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษารับคืนไปภายในเวลาที่เจ้า

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 310.

พนักงานบังคับคดีกำหนด ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่รับสิ่งของนั้นคืนภายในเวลาที่กำหนด เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องขออนุญาตจากศาลให้ขายทอดตลาดสิ่งของนั้นแล้วเก็บรักษาเงินสุทธิตั้งจากหักค่าใช้จ่ายไว้แทนสิ่งของนั้น³⁵

(2) หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารยังไม่ออกไปตามคำบังคับของศาลเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่จะต้องรายงานต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งจับกุมและกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบริวารของลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยศาลจะสั่งให้จับกุมหรือกักขังได้หลายครั้ง แต่ครั้งละไม่เกิน 6 เดือน หลังจากนั้นให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเข้าจัดการมอบทรัพย์สินให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้าครอบครองได้ทันที และปิดประกาศกำหนดเวลาให้ผู้ซึ่งอ้างว่าไม่ใช่บริวารของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาแสดงอำนาจพิเศษต่อศาลภายในกำหนดเวลา 8 วันนับแต่วันปิดประกาศ หากบุคคลที่อยู่ในทรัพย์สินไม่ยื่นคำร้องภายในกำหนดเวลาดังกล่าว กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบริวารของลูกหนี้ตามคำพิพากษา³⁶

(3) หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไป เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถจัดการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง และมีอำนาจขนย้ายสิ่งของออกจากสิ่งปลูกสร้างที่มีการรื้อถอนนั้นได้โดยไม่ต้องขออนุญาตศาลอีก และให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนและขนย้ายสิ่งของ ในการรื้อถอนนั้นให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปิดประกาศกำหนดการรื้อถอนไว้ ณ บริเวณนั้นไม่น้อยกว่า 7 วัน วัตถุประสงค์ที่ถูกรื้อถอนรวมทั้งสิ่งของที่ขนย้ายออกจากสิ่งปลูกสร้าง ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้รับคืนไปเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจเก็บรักษาไว้ หรือขายแล้วเก็บเงินสุทธิไว้แทนตัวทรัพย์สินนั้น ถ้าเจ้าของมิได้เรียกเอาทรัพย์สินหรือเงินนั้นภายในกำหนด 5 ปีนับแต่มีประกาศกำหนดการรื้อถอนให้ทรัพย์สินหรือเงินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดิน และหากสิ่งปลูกสร้างนั้นถูกยึดไว้เพื่อการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจขายทอดตลาดสิ่งปลูกสร้างนั้น แล้วเก็บเงินสุทธิที่เหลือจากหักค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมไว้แทน³⁷

ในการขับไล่หรือรื้อถอนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานบังคับคดีในการดำเนินการบังคับคดีและทอดราคาใช้จ่าย³⁸ และหากมีข้อขัดข้องในการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจร้องขอความช่วยเหลือจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ โดยพนักงาน

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 ตี.

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 ตี.

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 เบญจ.

³⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 (ฉ).

ฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจจับกุมหรือควบคุม ผู้ชดชวางโดยไม่คำนึงว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลภายนอกเท่าที่จำเป็นในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี³⁹

2.1.2.3 กรณีที่ไม่ต้องขอศาลออกหมายบังคับคดี

การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง มิใช่ว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องรายงานศาลให้ออกหมายบังคับคดีเพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีทุกกรณี การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งบางเรื่อง ซึ่งไม่เกี่ยวกับการบังคับชำระหนี้เงิน แต่เป็นการบังคับเกี่ยวกับเนื้อตัวร่างกายของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษากระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือส่งมอบทรัพย์สินก็ไม่จำเป็นต้องออกหมายบังคับคดี ได้แก่

(1) กรณีจับกุมหรือกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษา

การที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะร้องขอต่อศาลให้จับกุมหรือกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้นั้น ถ้าปรากฏว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษารับคำบังคับแล้ว และไม่ปฏิบัติตามคำบังคับภายในกำหนดเวลา ซึ่งการบังคับคดีไม่มีวิธีการอื่นใดที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะบังคับได้อีก โดยหนี้ดังกล่าวเป็นหนี้ที่ศาลสั่งให้ลูกหนี้กระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือส่งมอบทรัพย์สิน เช่น ศาลมีคำสั่งให้จำเลยเปิดเหมืองตรงที่ปิดไว้ให้เป็นไปตามสภาพเดิม แล้วจำเลยไม่ปฏิบัติตาม ศาลมีอำนาจที่จะกักขังจำเลยได้ ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาส่งมอบบุตรให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ยอมส่งคืนให้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ต้องขอให้ศาลจับกุมหรือกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาจนกว่าจะส่งมอบบุตรคืน ลูกหนี้ตามคำพิพากษานุกรุกที่ดินของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา โจทก์ก็ฟ้องขอให้จำเลยงดเว้นการเดินผ่านที่ดินของโจทก์ หากศาลพิพากษาให้จำเลยแพ้คดีแล้วลูกหนี้ตามคำพิพากษายังเดินผ่านที่ดิน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอยู่ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสสามารถร้องขอต่อศาลให้จับกุมหรือกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นได้⁴⁰

(2) กรณีถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

การบังคับคดีด้วยวิธีการนี้เป็นเรื่องที่โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยทำนิติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยคำขอท้ายฟ้องระบุให้จำเลยไปทำนิติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หากจำเลยไม่ปฏิบัติตามให้ใช้คำพิพากษาของศาลแทนการแสดงเจตนาของจำเลย เมื่อศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไปทำนิติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว แต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ไม่ไปดำเนินการ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสสามารถใช้คำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 213 วรรคสอง เช่น ศาลมีคำสั่งพิพากษาให้โจทก์และจำเลยหย่าขาดจากกัน แต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ไปจดทะเบียนหย่า

³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 สักค.

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 297.

เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็สามารถใช้คำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ หรือศาลสั่งเพิกถอนการ โอนที่ดินระหว่างลูกหนี้ตามคำพิพากษากับบุคคลภายนอกเพราะเหตุคบคิดกันฉ้อฉล หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ยอมไปดำเนินการแก้ไขทะเบียนที่ดิน เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสามารถนำคำพิพากษาของศาลไปแก้ไขทะเบียนที่สำนักงานที่ดินเองได้

3.1.3 ททรัพย์สินอันอาจนำมาชำระหนี้ได้

แม้ว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะเป็นหลักประกันการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ตาม⁴¹ แต่ก็มีได้หมายความว่าทรัพย์สินทุกอย่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อ ไปยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาขายทอดตลาดได้ทุกอย่าง ส่วนนี้จึงต้องมาพิจารณาว่ามีทรัพย์สินใดบ้างที่เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยึดเพื่อนำมาขายทอดตลาดชำระหนี้ให้แก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้บ้าง

1) ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจยึดนั้นจะต้องเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือทรัพย์สินนั้นลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ไม่ว่าจะยึดทรัพย์สินของบุคคลอื่นไม่ได้⁴² เช่น ยึดทรัพย์ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำไปขายฝากไม่ได้เพราะกรรมสิทธิ์ในทรัพย์นั้นได้เปลี่ยนมือไปเป็นของผู้รับซื้อฝากแล้ว แต่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษานำยึดทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำไปจำนำได้ เพราะกรรมสิทธิ์เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

2) ข้อจำกัดในการยึดและอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

แม้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะสามารถเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้จนถึงสิ้นเชิงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 ก็มีได้หมายความว่าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะสามารถบังคับคดีได้โดยปราศจากขอบเขต กฎหมายกำหนดขอบเขตหรือข้อจำกัดในการบังคับคดีไว้ว่าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่สามารถยึดทรัพย์สินของลูกหนี้เกินกว่าที่จะพอชำระหนี้พร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความในชั้นพิจารณา และค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี⁴³ รวมทั้งบัญญัติทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี⁴⁴ เช่น เครื่องนุ่งห่มหลับนอน หรือเครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการเลี้ยงชีพหรือประกอบอาชีพ วัตถุเครื่องใช้ และอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องทำหน้าที่แทนหรือช่วยอวัยวะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และทรัพย์สินที่โอนกันไม่ได้ตามกฎหมาย หรือไม่อยู่ในความ

⁴¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214.

⁴² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 และมาตรา 283.

⁴³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 วรรคแรก.

⁴⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 285

รับผิดชอบการบังคับคดี รวมถึงสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่สามารถอายัดได้ ได้แก่ เบี้ยเลี้ยงชีพและเงินรายได้หากรวมกันแล้วไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ และเบี้ยหวัดของข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐบาล เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ค่าชดเชย เงินสงเคราะห์ เงินค่าอุปถัมภ์สงเคราะห์ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับ⁴⁵

นอกจากนั้นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอันมีลักษณะเป็นของส่วนตัวโดยแท้⁴⁶ เช่น หนังสือสำหรับวงศ์ตระกูล จดหมายหรือสมุดบัญชีต่างๆ ซึ่งกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดียึดได้เพียงเพื่อตรวจดู เพื่อประโยชน์แห่งการบังคับคดี แต่ห้ามขายทอดตลาด และทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาแล้ว เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอื่นจะยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีกไม่ได้ คงมีสิทธิเพียงยื่นคำร้องขอเกลี้ยทรัพย์สินได้เท่านั้น⁴⁷

3) ข้อยกเว้นทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่อาจยึดได้แม้มิใช่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ทรัพย์สินบางอย่างนั้นแม้มิได้เป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่เจ้าพนักงานบังคับคดีก็อาจยึดทรัพย์สินนั้นเอามาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้ เช่น ทรัพย์สินที่เป็นของภริยา หรือของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา⁴⁸ ซึ่งการที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะสามารถยึดทรัพย์สินเพื่อมาขายทอดตลาดได้นั้น จะต้องเป็นทรัพย์สินที่ตามกฎหมายถือว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเป็นทรัพย์สินซึ่งตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอามาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสามารถยึดทรัพย์สินที่เป็นของภริยาหรือของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

สำหรับทรัพย์สินที่เป็นของกลุ่มสมรสของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาฟ้องสามีหรือภริยาเป็นจำเลยร่วมกันและศาลพิพากษาให้ทั้งสามีและภริยาร่วมกันรับผิดชอบ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็สามารถยึดทรัพย์สินทั้งหมดของสามีและภริยาได้⁴⁹ แต่ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีได้ฟ้องสามีและภริยาเป็นจำเลยร่วมกัน เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็สามารถยึดทรัพย์สินได้เฉพาะในส่วนที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาฟ้องเท่านั้น ส่วนทรัพย์สินของกลุ่มสมรสนั้นจะต้องมาแยกพิจารณาว่าหน้าที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษานำมาฟ้องนั้นเป็นหนี้ร่วม หรือมิได้เป็นหนี้ร่วม กล่าวคือ กรณีที่เป็นหนี้

⁴⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286.

⁴⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 285 วรรค 2.

⁴⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคแรก.

⁴⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 วรรคท้าย.

⁴⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1489.

ร่วม และรวมถึงหนี้ที่สามหรือกรียาก่อให้เกิดขึ้นในระหว่างสมรส⁵⁰ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิยึดสินสมรสของทั้งสองฝ่ายได้ ไม่ว่าจะฟ้องสามหรือกรียา แต่จะยึดสินส่วนตัวของคู่สมรสที่ไม่ได้ถูกฟ้องด้วยไม่ได้ เพราะคำพิพากษาไม่ผูกพันคู่สมรสที่ไม่ได้ถูกฟ้องคดี แม้จะเป็นหนี้ร่วมระหว่างสามหรือกรียา ก็ไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 แต่ถ้าหนี้ดังกล่าวมีขึ้นนี้ร่วม เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องยึดสินส่วนตัวของสามหรือกรียา (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) ฝ่ายที่ก่อหนี้ขึ้นก่อน หากไม่พอจึงให้ไปยึดสินสมรสที่เป็นส่วนของฝ่ายนั้น⁵¹ โดยถือว่าเป็นทรัพย์สินตามกฎหมายที่อาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ ซึ่งคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งต้องยอมให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินที่เป็นสินสมรสนั้น แต่สามารถไปร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งกันส่วนเงินที่ได้จากการขายทอดตลาด ได้กึ่งหนึ่ง

ส่วนทรัพย์สินที่เป็นของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น อาจจะเป็นกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเอาทรัพย์สินใส่ชื่อบุตรผู้เยาว์เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการยึดทรัพย์ ซึ่งในความเป็นจริงทรัพย์สินนั้นก็ยังคงเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ปิดบังอำพรางไว้เพื่อให้เห็นว่าเป็นทรัพย์สินของบุตรรวมถึงกรณีที่บุตรมีเงินได้⁵² กฎหมายให้บิดามารดาผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรเอาเงินนั้นใช้เป็นการอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษาก่อน หากมีเงินเหลือให้เก็บไว้ให้แก่บุตร แต่ถ้าผู้ใช้อำนาจปกครองไม่มีเงินได้เพียงพอแก่การครองชีพตามสมควรแก่ฐานะ ผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรสามารถเอาไปใช้ได้ตามสมควร ซึ่งเงินได้นี้จะต้องได้มาอยู่เป็นประจำแล้วเหลือใช้ และผู้ใช้อำนาจปกครองต้องไม่มีเงินได้เพียงพอแก่การครองชีพตามสมควร จึงจะนำเงินนั้นมาใช้ได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวอาจอยู่ในความรับผิดชอบที่อาจจะถูกยึดมาชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282

ทรัพย์สินของผู้ค้าประกันของลูกหนี้ตามคำพิพากษา สามารถแบ่งออกเป็นได้ดังนี้

(1) ผู้ค้าประกันนอกศาล หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีได้ฟ้องผู้ค้าประกันเป็นจำเลยร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะยึดทรัพย์สินของผู้ค้าประกันไม่ได้ แต่ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาฟ้องผู้ค้าประกันร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้จะยึดทรัพย์สินของใครก่อนก็ได้ เฉพาะในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ผู้ค้าประกันรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ชั้นต้น แต่ถ้าศาลมิได้พิพากษาให้ผู้ค้าประกันรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ชั้นต้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ชั้นต้นก่อน เมื่อไม่พอชำระหนี้จึงจะมายึดทรัพย์สินของผู้ค้าประกันได้

⁵⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1490.

⁵¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1490.

⁵² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1573.

(2) ผู้ค้าประกันในศาล³³ หากศาลมีคำพิพากษาแล้วและลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถยึดทรัพย์สินของผู้ค้าประกันในศาลได้ทันทีโดยไม่ต้องฟ้องผู้ค้าประกันอีก

3.2 มาตรการทางกฎหมายในการบังคับคดีแพ่งของกฎหมายต่างประเทศ

3.2.1 ประเทศฝรั่งเศส³⁴

การบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศสนั้นจะไม่มี การบังคับที่ตัวคน แต่จะบังคับเฉพาะทรัพย์สิน (in rem) เท่านั้น ซึ่งการบังคับคดีจะแบ่งออกเป็น การยึดทรัพย์ การอายัดสิทธิเรียกร้อง การขายทอดตลาดทรัพย์ การกระทำหรืองดเว้นกระทำการ การขับไล่บุคคลออกจากอสังหาริมทรัพย์ และการส่งมอบทรัพย์สิน

1) การยึดทรัพย์สิน

ทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดได้นั้น เป็นได้ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอาจถูกยึดมาเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะนำคำพิพากษามาส่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อจะตรวจสอบว่าอยู่ในเขตอำนาจของคนหรือไม่ สถานภาพของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นอย่างไร และหาวิธีการบังคับคดีที่ดีที่สุดกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา นอกจากนี้เจ้าพนักงานบังคับคดียังต้องพิจารณาคำพิพากษาถึงที่สุดหรือยัง เพราะหากคดียังไม่ถึงที่สุดหรือเมื่อมีการคุ้มครองชั่วคราวแล้ว การบังคับคดีจะถูกระงับไว้ชั่วคราวยังไม่สามารถนำทรัพย์สินที่ยึดมานั้นออกขายทอดตลาดได้ ซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษาสามารถร้องคัดค้านการยึดทรัพย์ได้หลายกรณี เช่น ลูกหนี้ตามคำพิพากษาร้องคัดค้านว่าการยึดทรัพย์สินเป็นโมฆะ เนื่องจากทำการยึดทรัพย์สินไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เป็นต้น บุคคลภายนอกก็อาจร้องคัดค้านว่าทรัพย์สินที่ยึดนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของตน หรือคนมีสิทธิอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรรมสิทธิ์เหนือสังหาริมทรัพย์นั้น เช่น สิทธิในการใช้สอย หรือเก็บกินผลประโยชน์ หรือสิทธิในทางจำนำ ในระหว่างที่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาถูกยึดแล้วนั้น ลูกหนี้ตามคำพิพากษายังเป็นเจ้าของและดูแลทรัพย์สินได้ แต่ไม่สามารถจำหน่ายโอนได้

แต่มีทรัพย์สินบางประเภทที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีอำนาจยึด เช่น สังหาริมทรัพย์ที่จำเป็นในการดำรงชีพ ทรัพย์สินที่จำเป็นต่อการเจ็บป่วย หรือทุพพลภาพ เป็นต้น

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274.

³⁴ ปวีณ กุมาร. (2550). *ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 49.

2) การขายทอดตลาดทรัพย์สิน

(1) การขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์

เจ้าพนักงานบังคับคดีจะขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ได้เมื่อแจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบแล้ว ไม่น้อยกว่าหนึ่งเดือน เพื่อให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีเวลาที่จะดำเนินการขายทรัพย์สินที่ถูกยึดได้เอง ในราคาทีลูกหนี้ตามคำพิพากษาเห็นว่าเหมาะสมที่สุด (La vente amiable) ซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการยื่นคำร้องขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะสอบถามไปที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อพิจารณาก่อน หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่เห็นชอบด้วยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดต่อไป

ในการประกาศขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์จะต้องระบุสถานที่ วัน เวลาขายและเปิดประกาศขายทอดตลาดไว้ ณ ที่ทำการอำเภอที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีภูมิลำเนาอยู่ และสถานที่ที่จะขายทอดตลาดก่อนวันขายทอดตลาดไม่น้อยกว่า 8 วัน หรือจะประกาศขายทอดตลาดทางหนังสือพิมพ์ก็ได้ หรือจะแจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบทางจดหมายหรือวิธีอื่นที่เหมาะสมก่อนวันขายทอดตลาดไม่น้อยกว่า 8 วัน โดยสถานที่ที่จะขายทรัพย์สินปกติจะให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้เลือกสถานที่ที่จะทำการขาย ซึ่งอาจเป็นสถานที่จำหน่ายทรัพย์ สถานที่ทรัพย์ตั้งอยู่ หรือตลาดสาธารณะ การขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ดำเนินการโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีตามกฎหมายซึ่งแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (Les officiers ministeriels) เป็นผู้มีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการขายทอดตลาด กรณีที่ทรัพย์ตั้งอยู่ในเมือง แต่ถ้าทรัพย์ที่จะขายทอดตลาดอยู่เมืองอื่น ผู้มีอำนาจขายทอดตลาด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่กระทรวงยุติธรรมอื่นที่มีเขตอำนาจ เช่น โนตารีปับลิก (Notaire) เจ้าพนักงานบังคับคดี จำศาลจังหวัด จำศาลแขวง หรือจำศาลพาณิชย์ (Greffier du tribunal de grande instance, du tribunal d'instance ou du tribunal de commerce) ผู้ที่ให้ราคาสูงสุดจะเป็นผู้ที่ได้ทรัพย์สินนั้นไป การขายทรัพย์สินสิ้นสุดลงเมื่อสามารถขายทรัพย์สินได้ในราคาที่เพียงพอชำระหนี้ที่เป็นมูลเหตุในการยึดทรัพย์ รวมทั้งดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียม การขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ไม่มีกฎหมายอนุญาตให้นำทรัพย์ที่ประมูลขายได้แล้วออกขายอีกเป็นครั้งที่สอง (กรณีและผู้ซื้อทรัพย์ชำระราคาครบถ้วน) แม้จะเสนอให้ราคาที่สูงกว่า (La surenchere) (ซึ่งจะแตกต่างกับการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์) ผู้ที่ซื้อทรัพย์ได้จะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์นั้นทันที หากผู้ซื้อไม่ชำระราคาจึงจะสามารถนำทรัพย์นั้นออกขายเป็นครั้งที่สอง ถ้าขายทรัพย์สินได้ราคาต่ำกว่าการขายครั้งแรก ผู้ซื้อทรัพย์ครั้งแรกต้องชำระราคาส่วนต่าง

ผู้ที่ซื้อทรัพย์จะได้รับความคุ้มครองในเรื่องการรอนสิทธิ และหากทรัพย์ดังกล่าวเป็นทรัพย์ที่ถูก โยมมาหรือเป็นทรัพย์ที่สูญหาย ผู้ซื้อทรัพย์ไม่จำเป็นต้องคืนทรัพย์ให้แก่เจ้าของทรัพย์

เว้นแต่เจ้าของทรัพย์สินจะชดใช้ราคาที่ซื้อมา แต่ผู้ซื้อทรัพย์สินไม่ได้รับความคุ้มครองในเรื่องความชำรุดบกพร่องของสินค้า

การขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ไม่ได้ให้สิทธิบุคคลที่เกี่ยวข้องร้องคัดค้านการขายทอดตลาดทรัพย์สินต่อศาล

(2) การขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์

การขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์เริ่มจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีหมายแจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาที่กำหนดในหมายบังคับคดีของศาล หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ชำระหนี้ภายในกำหนด เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะจดทะเบียนหมายแจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ ณ สำนักงานทะเบียนอสังหาริมทรัพย์ (Le Conservateur des hypothèques) ซึ่งมีผลเป็นการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานับแต่วันที่มีการจดทะเบียน หลังจากนั้นจะต้องแจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบการยึดอสังหาริมทรัพย์นั้น เมื่อพ้น 14 วันแล้วเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสามารถยื่นคำร้องต่อศาลให้มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ (cahier des charges) เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะมีหมายแจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าหน้าที่จดทะเบียนรายอื่นทราบถึงวัน เวลาที่ศาลจะมีการพิจารณาคำร้องขอให้มีการขายทอดตลาดทรัพย์สิน หลังจากนั้นจะมีการประกาศแจ้งการขายทอดตลาดทรัพย์สินเพื่อให้ผู้สนใจได้ทราบทั่วกัน โดยรูปแบบของประกาศจะเป็นไปตามรัฐกฤษฎีกาที่กำหนดขึ้นโดยสภาแห่งรัฐ โดยวันที่ทำการขายทอดตลาดทรัพย์สิน กฎหมายบัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเป็นผู้กำหนด

การขายทอดตลาดจะต้องกระทำอย่างเปิดเผย ณ ศาลจังหวัด ภายใต้การควบคุมของศาลบุคคลที่ให้ราคาสูงสุดเป็นผู้ที่ได้ทรัพย์สินไปจากการขายทอดตลาด โดยบุคคลที่จะเข้าสู่อำนาจได้นั้นจะต้องมีทนายความ (Ministere d'avocat) เป็นตัวแทนในการเข้าสู่อำนาจทรัพย์สิน มิฉะนั้นการขายทอดตลาดเป็นโมฆะ ในกรณีที่ผู้ให้ราคาสูงสุดไม่สามารถชำระราคาได้ ทนายความจะต้องร่วมรับผิดชอบ วิธีการในการขายทอดตลาดนั้นจะมีการจัดเทียบ 3 เล่มตามลำดับ โดยแต่ละเล่มใช้เวลาประมาณหนึ่งนาที่ ทั้งนี้ที่มีการขายทอดตลาดเกิดขึ้นจะมีการจัดเทียบเล่มแรกขึ้น และถ้ามีการจัดเทียบไปตามลำดับทั้งสามเล่มแล้วเทียบดับลง โดยยังไม่มีผู้ใดเสนอราคาให้ถือว่าผู้ที่ร้องขอต่อศาลให้มีการขายทอดตลาดเป็นผู้ที่ได้ทรัพย์สินไปจากการขายทอดตลาด (Adjudicataire) เมื่อมีผู้ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาดแล้ว ศาลจะมีคำพิพากษาเรื่องการซื้อทรัพย์สินให้ผู้ซื้อเป็นผู้ได้กรรมสิทธิ์นับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา และไม่สามารถอุทธรณ์ได้

คำพิพากษาที่เป็นหลักฐานแสดงการโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์จะใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอกได้ต่อเมื่อได้มีการจดทะเบียนการโอนกรรมสิทธิ์ ณ สำนักงานทะเบียนอสังหาริมทรัพย์ โดยต้องดำเนินการภายใน 2 เดือนนับแต่วันที่มิคำพิพากษา มิฉะนั้นจะต้อง

ดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินใหม่ โดยผู้ที่ซื้อทรัพย์สินได้ครั้งแรกจะต้องรับผิดชอบส่วนต่างในกรณีที่ขายทรัพย์สินได้ราคาน้อยกว่าครั้งแรก

การขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ที่ประมูลขายไปแล้ว สามารถกระทำได้อีกเป็นครั้งที่สอง เมื่อมีผู้เสนอว่าจะซื้อทรัพย์สินนั้นในราคาที่สูงกว่า โดยผู้ที่เสนอให้มีการขายทอดตลาดจะต้องเสนอว่าจะซื้อทรัพย์สินนั้นราคาที่สูงกว่าราคาเดิม 1 ใน 10 ส่วน โดยไม่รวมถึงเงินค่าธรรมเนียมที่จะต้องเสีย และจะต้องทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินครั้งที่สองภายในกำหนดเวลา 10 วันนับแต่วันที่มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินครั้งแรก แต่ไม่สามารถทำการขายทอดตลาดครั้งที่สามได้ โดยอ้างว่าจะให้ราคาสูงกว่าการขายครั้งที่สอง

กฎหมายฝรั่งเศสมีได้บัญญัติสิทธิให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องร้องคัดค้านการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์

3) การอายัดทรัพย์สิน

การอายัดทรัพย์สินนั้นในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศสจะเป็นการอายัดเงิน เช่น การอายัดเงินค่าเช่า การอายัดเงินเดือนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา การอายัดเงินในบัญชีธนาคาร เป็นต้น โดยการอายัดทรัพย์สินนั้นจะต้องไม่เกินจำนวนที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิที่จะได้รับ ส่วนกรณีที่มีการอายัดเงินในบัญชีของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะไม่สามารถเบิกเงินจากธนาคารได้ การสืบหาข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่มีความจำเป็นต่อการชำระหนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องร้องขอต่อพนักงานอัยการให้สืบค้นข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ถือว่าเป็นความลับทางวิชาชีพ ซึ่งไม่อาจเปิดเผยต่อบุคคลทั่วไปได้ และบุคคลทั่วไปไม่สามารถมาขอได้ (secret professional) จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยอัยการจะต้องดำเนินการแทนเจ้าพนักงานบังคับคดี กรณีนี้ต้องเป็นการสืบหาข้อมูลโดยวิธีอื่นๆ ไม่สามารถทำได้แล้ว หลังจากนั้นพนักงานอัยการจะติดต่อกับข้อมูลทั่วไปของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ถือว่าเป็นความลับในการประกอบวิชาชีพจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น บัญชีในธนาคารของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เป็นต้น

การยึดเงินในบัญชีธนาคาร (la saisie-attribution) โดยหน่วยงานที่เกี่ยวกับภาษีจะมีบัญชีธนาคารของบุคคลทุกคน เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถสอบถามข้อมูลบัญชีในธนาคารของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้โดยยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการและอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการว่าไม่ได้กระทำโดยส่วนตัว เมื่อพนักงานอัยการสอบถามไปที่ธนาคาร โดยระบุให้แจ้งการตรวจสอบไปที่เจ้าพนักงานบังคับคดี ธนาคารมีหน้าที่ต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ ซึ่งจะอายัดได้ต่อเมื่อระยะเวลาผ่านไปก่อน 15 วัน เพื่อให้ธนาคารหักเงินลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ได้ใช้จ่ายไป โดยลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะไม่รู้ตัวก่อนว่าบัญชีถูกอายัด เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้อายัดแล้ว ให้เจ้าพนักงาน

บังคับคดีแจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบภายใน 8 วัน และลูกหนี้ตามคำพิพากษามีเวลา 1 เดือนเพื่อคัดค้านการอายัดต่อศาล หากไม่คัดค้านเจ้าพนักงานบังคับคดีจึงจะสามารถเอาเงินนั้นมาจากธนาคารได้

แต่ก็มีสิทธิเรียกร้องบางประการที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีอำนาจอายัด เช่น เงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีไว้เพื่อนำมาใช้ในการซ่อมบำรุงเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพ เช่น เครื่องจักร เป็นต้น

4) การส่งมอบทรัพย์สิน

การส่งมอบทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้นอยู่ที่ประเภทของทรัพย์สินนั้นกรณีเป็นสังหาริมทรัพย์ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่สามารถใช้กำลังเข้ายึดทรัพย์สินคืนเองได้ แต่ต้องร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินเพื่อคืนให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

แต่ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์วิธีการในการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคือต้องพิจารณาว่ามีบุคคลใดอยู่ในอสังหาริมทรัพย์นั้นหรือไม่ หากไม่มีบุคคลอาศัยอยู่ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินเพื่อส่งมอบให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หากมีบุคคลอาศัยอยู่ในทรัพย์สินนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องฟ้องขับไล่บุคคลนั้นออกจากทรัพย์สินนั้นเป็นอีกคดี

3.2.2 ประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน⁵⁵

เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะบังคับคดีในประเทศสหพันธรัฐเยอรมันนั้นจะทำได้ต่อเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว ถ้ามีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นจะต้องรอการบังคับคดีไว้ก่อน เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดีซึ่งศาลไม่ต้องไต่สวนลูกหนี้ตามคำพิพากษาก่อน โดยหมายบังคับคดีจะต้องระบุรายละเอียดว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องปฏิบัติอย่างไร

ศาลที่มีอำนาจออกหมายบังคับคดีแบ่งออกเป็น 3 ประเภทของทรัพย์สิน กล่าวคือ

- 1) การยึดทรัพย์ตามที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาฟ้องร้อง ศาลที่มีอำนาจออกหมายบังคับคดีคือ ศาลแขวงที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีภูมิลำเนาอยู่
- 2) ศาลที่มีคำสั่งห้ามมิให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษากระทำการ หรือมีคำสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษางดเว้นกระทำการ คือ ศาลชั้นต้น
- 3) การยึดทรัพย์ต่างๆ ไปของลูกหนี้ตามคำพิพากษา คือ ศาลที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ในเขตพื้นที่นั้น

⁵⁵ ครรชิต ทิพผล และคณะ. (2550). รายงานวิจัยโครงการพัฒนาการบังคับคดีแพ่ง: กรณีศึกษาเฉพาะการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ทวิ. เสนอกรมบังคับคดี. หน้า 55-57.

เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีระยะเวลาในการบังคับคดีตามคำพิพากษาเป็นระยะเวลา 30 ปี หากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่บังคับคดีภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะไม่มีสิทธิบังคับคดีอีกต่อไป

ธนาคารไม่จำเป็นต้องให้ข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเกี่ยวกับเงินในบัญชี หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาว่าอยู่ที่ใด แต่ถือเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาที่ค้ำหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเอง

การบังคับคดีกฎหมายบัญญัติให้ดำเนินการ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งมีอำนาจในการรับชำระหนี้จากลูกหนี้ตามคำพิพากษา ยึดทรัพย์สิน อาศัยทรัพย์สิน และขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่น ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้เงิน เช่นนี้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาเพื่อขายทอดตลาด หรือจะอาศัยสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษาอาจขอให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาถอนการยึดทรัพย์สินได้ โดยการหาหลักประกันที่เพียงพอต่อจำนวนหนี้ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจอนุญาตให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาผ่อนชำระหนี้เป็นงวดๆ ได้ แต่ระยะเวลาต้องไม่เกิน 6 เดือน

นอกจากนั้นยังมีกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกจากทรัพย์สินที่เช่า ซึ่งการบังคับคดีมีรายละเอียด ดังนี้

1) การยึดทรัพย์สิน

ทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะยึดได้นั้นจะต้องเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยการยึดนั้นจะแบ่งออกเป็นการยึดสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์

การยึดสังหาริมทรัพย์นั้น กฎหมายห้ามเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายึดทรัพย์สินที่มีราคาสูงกว่าจำนวนหนี้ตามคำพิพากษามาก รวมถึงทรัพย์สินที่จะยึดมีค่าใช้จ่ายในการยึดมากเกินไปก็ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายึดเช่นกัน โดยเจ้าหน้าที่ที่มีทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นหลักประกันจะมีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหน้าที่สามัญ ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามีเมื่อถูกเจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้ต้องติดสัญลักษณ์ไว้ที่ทรัพย์สินนั้น ว่าทรัพย์สินดังกล่าวได้ถูกยึดไว้แล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องเป็นผู้เก็บรักษาทรัพย์สินนั้น ซึ่งกฎหมายห้ามมิให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้เก็บรักษาทรัพย์สิน และบัญญัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีให้เก็บไว้ในสถานที่ที่ไม่เป็นอันตราย และแจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบต่อไป

นอกจากสังหาริมทรัพย์ทั่วไปแล้ว ผลไม้ก็สามารถถูกยึดได้ แต่เจ้าพนักงานบังคับคดียังไม่สามารถเด็ดผลไม้ที่ได้ออกจากต้นไม้ได้จนกว่าผลไม้ที่สุก แต่ก็ยังมีทรัพย์สินบางชนิดที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่สามารถยึดได้ เช่น ทรัพย์สินที่ใช้ในบ้าน คือ เสื้อผ้า อุปกรณ์ที่ใช้ในครัว เฟอร์นิเจอร์ อาหาร เครื่องทำความร้อน และเชื้อเพลิงในระยะเวลา 4 สัปดาห์สำหรับทุกคนในครอบครัวลูกหนี้ตามคำ

พิพากษาที่อาศัยอยู่ในบ้านนั้น หมู แพะ วัว และ อย่างละไม่เกิน 2 ตัว รวมทั้งอาหารของสัตว์เหล่านั้นไม่เกิน 4 สัปดาห์ และยังคงอยู่ภายใต้ที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ โดยแยกเป็นกรณีๆ เช่น ชาวนา เกษตรกร หมูม่าย เป็นต้น

ทรัพย์สินที่คาดหมายไว้ว่าจะเกิดมีขึ้นในอนาคตก็สามารถยึดได้ แต่การบังคับคดีจะยึดได้ต่อเมื่อ ได้เกิดเหตุการณ์นั้นขึ้นจริงๆ เช่น ยึดทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะ ได้เมื่อเจ้ามรดก เสียชีวิต เป็นต้น ซึ่งการยึดจะถูกยกเลิกภายใน 1 ปี หากไม่เข้าเงื่อนไขตามนั้น

ในกรณีที่ทรัพย์สินที่ได้มีการยึดนั้น ได้โอนขายต่อไป ผู้รับโอนนั้นไม่ได้รับความคุ้มครองในความชำระคบกพร่องของทรัพย์สินที่ยึดนั้น

หากทรัพย์สินนั้นเป็นสินสมรสจะต้องพิจารณาว่าสินสมรสนั้นลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ก่อหนี้เพียงฝ่ายเดียวหรือไม่ หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาก่อนหนี้เพียงฝ่ายเดียว เช่นนี้กฎหมายกำหนดให้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถยึดสินสมรสนั้นได้เพียงครั้งเดียว แต่หากหนี้หนี้คู่สมรสก่อหนี้ร่วมกัน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถยึดทรัพย์สินได้ทั้งหมด เมื่อคู่สมรสฝ่ายที่มีได้ก่อนหนี้เสียชีวิตลง ทายาทของคู่สมรสฝ่ายนั้นมีสิทธิขอแบ่งเงินที่ได้จากการบังคับคดีนั้น

สำหรับกรณีที่มิบุคคลที่สามกล่าวอ้างว่าตนเองมีสิทธิในทรัพย์สินนั้นคิดว่าสามารถร้องต่อศาลขอให้ห้ามบังคับคดีเหนือทรัพย์สินนั้น กรณีเช่นนี้กฎหมายได้กำหนดให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นคู่ความฝ่ายเดียวกัน ซึ่งขณะที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินนั้นบุคคลที่สาม (ผู้ร้องขัดทรัพย์) ไม่สามารถเข้าขัดขวางการยึดทรัพย์สินนั้นได้ และกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเสียชีวิตแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีสิทธิยึดทรัพย์สินส่วนตัวของทายาท คงมีเพียงสิทธิยึดทรัพย์ที่ทายาทได้รับจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น (ทรัพย์มรดก)

การยึดทรัพย์สินนั้นจะต้องมีการประเมินราคาขณะยึดทรัพย์โดยใช้ราคาทั่วไป แต่ถ้าทรัพย์สินที่ถูกยึดเป็นทรัพย์สินที่มีคุณค่าหรือมีราคามาก จะต้องได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ หากในขณะยึดยังไม่สามารถประเมินราคาได้ ก็สามารถประเมินและจรรยาละเอียดลงในรายงานการยึดในภายหลังได้

กรณีที่มีการยึดเงิน เงินที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดมาได้ให้ส่งมอบต่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

การยึดอสังหาริมทรัพย์ รวมถึงสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ด้วย การบังคับคดีเหนืออสังหาริมทรัพย์เป็นการยึด โดยทางทะเบียน ซึ่งต้องแจ้งไปที่สำนักงานที่ดินว่าทรัพย์ดังกล่าวได้ถูกยึดแล้ว หากอสังหาริมทรัพย์นั้นมีหลายส่วน การบังคับคดีอาจจะบังคับแค่เพียงบางส่วนก็ได้

ค่าใช้จ่ายในการบังคับคดี รวมถึงการคัดถ่ายเอกสาร ค่าธรรมเนียมศาลทั้งหมดลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ออกทั้งหมด เว้นแต่กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ต้องชำระ

2) การขายทรัพย์สิน

ทรัพย์สินที่ถูกยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะนำมาขายทอดตลาดไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ ทรัพย์สินจะถูกประเมินราคาอีกครั้งโดยผู้เชี่ยวชาญก่อนที่จะมีการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้น การขายทอดตลาดจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้จนกว่าจะพ้น 1 สัปดาห์นับตั้งแต่วันที่ทรัพย์สินถูกยึด เว้นแต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องการให้ขายทรัพย์สินนั้นก่อน หรือเพื่อป้องกันเพื่อมิให้ราคาทรัพย์สินนั้นตกลง หรือมีค่าใช้จ่ายสูงที่เกิดขึ้นจากการเก็บทรัพย์สินนั้นเป็นระยะเวลาาน การขายทอดตลาดจะขายในที่ชุมชนซึ่งตั้งอยู่บนเขตพื้นที่ที่ทรัพย์สินนั้นถูกยึด เว้นแต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องการให้ขายทรัพย์สินนั้นที่อื่นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องระบุนเวลา สถานที่ และต้องระบุรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาด

ก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะขายให้แก่ผู้ที่ให้ราคาสูงสุดนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องขานราคาเป็นจำนวน 3 ครั้ง โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ที่ชนะการประมูลได้ต่อเมื่อผู้ชนะประมูลได้ชำระราคาครบถ้วนเป็นเงินสด เว้นแต่ผู้ชนะประมูลเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ต้องชำระราคา โดยขอหักชำระหนี้เอาจากจำนวนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นหนี้ตน แต่หากผู้ชนะการประมูลไม่ชำระราคาทรัพย์สินให้เจ้าพนักงานบังคับคดีนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดใหม่ หากได้ราคาน้อยกว่าการขายครั้งก่อน ผู้ที่ชนะประมูลแล้วไม่ชำระราคาครั้งแรกต้องชดใช้ส่วนที่ขาด

เจ้าพนักงานบังคับคดีจะขายทอดตลาดทรัพย์สินทั่วไปในราคาไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของราคาตลาด โดยราคาตลาดและราคาต่ำสุดที่จะขาย เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องแจ้งให้ผู้สนใจเข้าสู่ราคาทราบก่อนที่จะนำทรัพย์สินออกขาย ถ้าทรัพย์สินขายไม่ได้เพราะไม่มีผู้สนใจเข้าสู่ราคาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดใหม่ ส่วนทรัพย์สินประเภททองและเงินนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องขายทอดตลาดในราคาของมูลค่าของมัน แต่ถ้าไม่มีผู้สนใจเข้าสู่ราคา เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถปรับลดราคาลงได้ แต่ต้องไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของราคาตลาด

การขายทอดตลาดจะยุติเมื่อเป็นที่พอใจของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและเพียงพอต่อการที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะชำระหนี้ โดยหากทรัพย์สินที่ยึดเป็นทรัพย์สินที่มีหลักประกันให้เจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดในราคาปัจจุบันของท้องตลาด แต่ถ้าไม่สามารถหาราคาได้ก็ให้ขายในราคาปกติทั่วไป แต่ทรัพย์สินที่ได้มีการจดทะเบียนไว้แล้วนั้นจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลให้ขายทอดตลาด และได้รับอนุญาตจากศาลให้สามารถโอนใส่ชื่อผู้ซื้อในทะเบียนแทนชื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาก่อนจึงจะดำเนินการได้

ศาลอาจจะมีคำสั่งให้ขายทอดตลาด ณ สถานที่แห่งอื่นก็ได้ รวมถึงอาจให้บุคคลอื่นนอกจากเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ทำการขายทอดตลาดก็ได้

เมื่อขายทรัพย์สินได้แล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องเก็บรวบรวมเงินส่งให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายอื่นๆ อาจขอรับเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้น ได้แต่ถ้าเงินมีไม่เพียงพอที่จะแบ่ง เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องรายงานศาล และจะต้องนำเงินทั้งหมดมารวบรวมไว้ก่อน เพื่อที่จะได้ทำบัญชีเพื่อแบ่งเงินในภายหลัง

3) การอายัดทรัพย์สิน

การบังคับคดีรวมถึงการอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วย หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องการให้อายัดสิทธิเรียกร้องในหนี้เงิน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งห้ามมิให้ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ และศาลจะแจ้งไปถึงลูกหนี้ตามคำพิพากษาห้ามสละสิทธิเรียกร้องนั้น การอายัดจะสมบูรณ์ต่อเมื่อการแจ้งได้ไปถึงลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องแล้ว

กรณีที่มีการอายัดสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินที่ติดจำนอง หรือมีหลักประกันเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องเรียกให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาส่งมอบโฉนดเพื่อไปแจ้งไว้ที่สำนักงานที่ดิน แต่ถ้าไม่สามารถส่งมอบโฉนดได้ การแจ้งไปที่สำนักงานที่ดินโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ถือว่าเพียงพอสำหรับการอายัด

การอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจะต้องนำส่งเงินนั้นต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อรวบรวมนำมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และจะอายุัดไปจนกว่าจะเพียงพอที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ค่าใช้จ่าย และค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีด้วย

เมื่อลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องได้รับคำสั่งอายัดแล้วเขาสามารถปฏิเสธการชำระหนี้ไปถึงเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาภายใน 2 สัปดาห์ โดยแจ้งว่าได้ชำระหนี้ไปแล้ว ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีสิทธิเรียกร้องดังกล่าว หรือสิทธิเรียกร้องนั้นได้ถูกอายัดไว้โดยเจ้าหนี้รายอื่นแล้ว เป็นต้น และหากลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องทำให้เกิดความเสียหายแก่สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาด้วย

สิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถอายัด ได้แก่ เงินเดือน ค่าจ้าง หรือเงินที่ได้รับประจำ การอายัดเงินเดือนรวมถึงรายได้ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะได้รับจากที่อื่น หรือกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาย้ายงาน การอายัดจะครอบคลุมไปถึงงานใหม่ด้วย ค่าชดเชย เงินบำนาญ โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่จำเป็นต้องแจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ

แต่การอายัดเงินดังกล่าวก็มีข้อยกเว้น กล่าวคือ เงินค่าจ้างล่วงหน้าสามารถอายัดได้เพียงครั้งหนึ่ง รายได้ที่ได้มาจากการทำงานในวันหยุด เงินชดเชยที่ได้จากการทดลองจ่ายไปก่อน เงิน

ช่วยเหลืองานแต่งงานหรือวันเกิด เงินสำหรับการศึกษา เงินค่าอุปถัมภ์กิจศพ การกุศล เงินช่วยเหลือจากการขาดอกไม่สามารถอาศัยได้ เป็นต้น

4) การแบ่งทรัพย์สิน

หลังจากที่ขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ปรากฏว่าได้เงินไม่เพียงพอที่จะนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาทุกราย ก็จะต้องมีการแบ่งทรัพย์สิน เมื่อศาลมีคำสั่งให้เจ้าหนี้ทุกรายมาขอรับชำระหนี้ภายใน 2 สัปดาห์ หลังจากครบกำหนด 2 สัปดาห์แล้ว ศาลจะเริ่มดำเนินการแบ่งทรัพย์สิน ค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการบังคับคดีจะถูกหักออกจากเงินที่รวบรวมได้ก่อน เจ้าหนี้รายใดที่มาขอแบ่งเงินไม่ทันภายใน 2 สัปดาห์ เจ้าหนี้นั้นจะไม่มีสิทธิได้รับเงินส่วนแบ่ง

เมื่อทำบัญชีส่วนแบ่งเสร็จแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะให้โอกาสเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาทุกราย และลูกหนี้ตามคำพิพากษาคัดค้านบัญชีส่วนแบ่งภายใน 3 วัน ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่คัดค้านหรือไม่มาตรวจบัญชีส่วนแบ่ง จะถือว่าบัญชีถูกต้อง แต่ถ้ามีผู้คัดค้านเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้คัดค้านจะต้องแสดงเหตุผลทันที หากข้อคัดค้านสามารถตกลงหรือแก้ไขได้ บัญชีก็เป็นที่สุด แต่ถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ บัญชีส่วนแบ่งก็ต้องชะลอการแบ่งออกไปโดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้คัดค้านจะต้องร้องต่อศาลภายใน 1 เดือนนับแต่วันที่ไม่สามารถตกลงกันได้ หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ร้องขอภายในกำหนด 1 เดือน ก็ถือว่าบัญชีส่วนแบ่งเป็นที่สุดทันที แต่หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายนั้นร้องคัดค้านต่อศาลภายใน 1 เดือน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องขอให้ศาลมีคำสั่งในเรื่องบัญชีส่วนแบ่งแล้ว เงินที่รวบรวมได้จึงจะสามารถนำมาแบ่งได้

3.2.3 ประเทศอังกฤษ⁶

เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว คำพิพากษาจะมีผลทันทีนับแต่วันที่ศาลได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง เว้นแต่ศาลจะกำหนดเป็นอย่างอื่น แต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะสามารถบังคับตามคำพิพากษาได้ต่อเมื่อพ้นระยะเวลา 14 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทยได้บัญญัติเรื่องการบังคับคดีไว้หลายเรื่องด้วยกัน เช่น การบังคับชำระหนี้เงิน การส่งมอบทรัพย์สิน การอายัดทรัพย์สิน การอายัดรายได้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา การห้ามลูกหนี้ตามคำพิพากษากระทำการหรือควั่นกระทำการเป็นต้น

การบังคับคดีของประเทศไทยนั้นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถนำทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาขายทอดตลาดแต่ต้องไม่เกินจำนวนหนี้ ซึ่งการบังคับคดีมีให้เลือกหลายวิธีทั้งการยึดทรัพย์สินเพื่อนำออกขายทอดตลาด การอายัดสิทธิเรียกร้องที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเหนือบุคคลที่สาม (ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง) อายัดไปที่ธนาคารหรืออายัดไปที่นายจ้างของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

⁶ ปวีณ กุมาร. อ้างแล้ว, หน้า 75.

ซึ่งเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสามารถเลือกได้ว่า จะบังคับคดีด้วยวิธีการใดหรือจะบังคับคดีหลายๆ วิธีการพร้อมกันก็ได้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบังคับชำระหนี้

1) การยึดทรัพย์สิน

การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นเป็นการยึดเพื่อนำทรัพย์สินมาขายทอดตลาดหรือนำมาชำระหนี้ เช่น การยึดรถยนต์ เครื่องประดับ หรือสังหาริมทรัพย์อื่นๆ รวมถึงเงินและตัวแลกเงินด้วย ซึ่งลูกหนี้สามารถหาหลักประกันมาวางต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้เพื่อให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดนั้น เพราะว่าการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดนั้นมักได้ราคาต่ำ

การบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานในประเทศอังกฤษนั้น หากเป็นศาลสูง (High Court) จะใช้ผู้ช่วยนายอำเภอ (Under-sheriff) เป็นผู้ดำเนินการยึดทรัพย์ แต่ถ้าเป็นศาลมณฑล (County Court) จะใช้เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งจะต้องถูกควบคุมดูแลโดยศาลซึ่งศาลไม่มีอำนาจห้ามเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในการเลือกวิธีการบังคับคดีได้

วิธีการในการยึดทรัพย์นั้น เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะต้องร้องขอต่อผู้ช่วยนายอำเภอหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ไปดำเนินการยึดทรัพย์ที่ภูมิลำเนาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ เมื่อไปถึงแล้วผู้ช่วยนายอำเภอหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องดำเนินการยึดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

แต่ทรัพย์สินที่ถูกยึดแล้วไม่จำเป็นที่จะต้องเคลื่อนย้ายออกมา ผู้ช่วยนายอำเภอหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดทรัพย์และให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาสมากรใช้ทรัพย์สินนั้นได้ การที่ผู้ช่วยนายอำเภอหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ดูแลทรัพย์สินไม่ต้องถามความยินยอมจากลูกหนี้ตามคำพิพากษา

บางกรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลภายนอกอาจกล่าวอ้างว่าทรัพย์สินที่ผู้ช่วยนายอำเภอหรือเจ้าพนักงานบังคับคดียึดไปนั้นไม่ใช่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา กรณีเช่นนี้จะต้องนำคดีไปสู่กระบวนการของศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งต่อไป

ทรัพย์สินบางชนิดเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ไม่มีอำนาจร้องขอให้ผู้ช่วยนายอำเภอหรือเจ้าพนักงานบังคับคดียึดได้ เช่น อุปกรณ์ หนังสือ ยานพาหนะ เครื่องมือที่ใช้สำหรับการทำงานหรือธุรกิจ รวมถึงเสื้อผ้า เติง อุปกรณ์ในบ้านที่จำเป็นและเพียงพอสำหรับการอยู่อาศัยของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและครอบครัว รวมถึงทรัพย์สินของคู่สมรส เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ไม่สามารถยึดได้เช่นกัน

ส่วนการยึดทรัพย์อสังหาริมทรัพย์นั้น ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของอังกฤษกำหนดให้ศาลสามารถบังคับคดีโดยการขายทรัพย์สิน นำทรัพย์สินไปจำนอง แบ่งแยกที่ดิน แลกเปลี่ยนรวมถึงการโอนกรรมสิทธิ์ หรือนำทรัพย์สินนั้นไปให้เช่า หรือหาผลประโยชน์ด้านอื่นเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา

2) การอายัดสิทธิเรียกร้อง

การอายัดสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศอังกฤษนั้น ก็มีวิธีการที่ไม่แตกต่างกันกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศส และกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศเยอรมัน กล่าวคือ การอายัดจะแบ่งเป็น 2 กรณี คือ

กรณีแรกอายัดสิทธิเรียกร้องเอาที่ลูกหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง) โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี และห้ามลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษาห้ามปลดหนี้หรือลดหนี้บางส่วนให้แก่ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง

ในกรณีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายหนึ่งได้อายัดสิทธิเรียกร้องลูกหนี้ตามคำพิพากษาไปแล้ว หากต่อมาผู้ทรงสิทธิเรียกร้องได้รับแจ้งการอายัดสิทธิเรียกร้องจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายอื่นอีก ผู้ทรงสิทธิเรียกร้องไม่จำเป็นต้องส่งเงินให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายหลัง

แต่หากลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องเลขหรือเพิกเฉยต่อคำสั่งศาล ศาลอาจสั่งปรับเงินลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง หรืออาจจะสั่งกักขังลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องได้ แต่ระยะเวลาในการกักขังต้องไม่เกิน 14 วัน

ส่วนกรณีที่สอง การอายัดเงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามาได้โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิอายัดเงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามาได้ เช่น ค่าจ้าง เงินเดือน เงินโบนัส ค่าคอมมิชชั่น เงินบำนาญ รวมถึงเงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิได้รับจากการเจ็บป่วย

แต่รายได้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาบางประเภทก็ไม่สามารถอายัดได้ เช่น ลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่เป็นเจ้าของกิจการเอง เงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับจากรัฐ เงินจากการเป็นสมาชิกของกองทัพ (กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ) แต่ถ้าเงินดังกล่าวเป็นเงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาใช้สำหรับค่าอาหาร ค่าเช่า กรณีเช่นนี้จำเป็นต้องมาพิจารณาจำนวนเงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิได้รับกับค่าใช้จ่ายที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาคงต้องใช้ หากค่าใช้จ่ายสูงกว่า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ไม่สามารถอายัดรายได้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ แต่ถ้ารายได้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาสูงกว่าค่าใช้จ่าย เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็สามารถอายัดได้เฉพาะส่วนที่เกินค่าใช้จ่าย

นายจ้างมีหน้าที่ต้องแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับรายได้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่ศาลเพื่อศาลจะได้กำหนดว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิอายัดเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้เพียงใด

นอกจากนั้นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจอายัดเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไปยังธนาคารที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีบัญชีอยู่ได้

จากการนำเสนอหลักเกณฑ์การบังคับคดีแพ่งทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันอย่างยิ่ง โดยเป็นไปตามบริบทของแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาจะได้นำแนวทางของต่างประเทศมาพิจารณาวิเคราะห์กับประเด็นปัญหาของประเทศไทยในบทต่อไป